

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ
«РОЛЬ ЗОВНІШНЬОГО ЧИННИКА У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ
КРИЗІ НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ УКРАЇНИ»**

Маріуполь – 2017

ББК 66.3(4Укр),133.1
УДК 323.22/23(477)"312"

Роль зовнішнього чинника у суспільно-політичній кризі на Південному Сході України: збірник матеріалів круглого столу / За ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь : МДУ, 2017. — 88 с.

Редакційна колегія: д.політ.н., професор К. В. Балабанов, д.і.н., професор І. М. Грідіна, к.політ.н., доцент О. Л. Гільченко, к.політ.н., доцент М. В. Булик, к.і.н., доцент С. П. Пахоменко

Рекомендовано до друку засіданням кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол №12 від 12 травня 2017 р.)

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики, 2017
© Маріупольський державний університет, 2017

СЕКЦІЯ
«МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМА ВИРІШЕННЯ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ
УКРАЇНИ»

УДК 327.83:355.48(477)"2014/2017"(043)

Грідіна І.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВ'ЯЗАННІ КОНФЛІКТУ
НА СХОДІ УКРАЇНИ

Станом на 1 січня 2017 року Україна є членом 79 міжнародних організацій [4]. Більшість з них своєю метою мають підтримання міжнародного миру та безпеки через ефективні колективні заходи, запобігання загрозі миру, придушення актів агресії або інших порушень миру, контролювання дотримання норм міжнародного права тощо. Але у ХХІ ст. Україна зазнала анексію суверенної території, вже три роки потерпає від війни, розв'язаної РФ. Без перебільшення можна говорити про руйнацію міжнародно-правових засад світового порядку, дестабілізацію міжнародного безпекового середовища. Повернення до «права сили» в міжнародних відносинах, що здійснюється Росією шляхом реваншистської зовнішньої політики створює ризик колапсу міжнародної системи, розпад якої тягнутиме за собою неконтрольоване множення загроз глобального виміру [10, с.3]. Глобальна безпекова криза стала серйозним випробуванням для міжнародних організацій, виявила недосконалість та низьку ефективність наявних механізмів запобігання військовим конфліктам та їх розв'язанню, що яскраво продемонструвала ситуація на Сході України. Вже зараз ця проблема активно обговорюється вітчизняними експертами, знаходить своє відображення в наукових публікаціях [5; 8; 10; 12; 13].

Отже, аналіз діяльності міжнародних організацій з точки зору ефективного виконання своїх функцій у розв'язанні військового конфлікту на Сході України, а відтак - їх спроможності адаптуватися до нових реалій сучасного світового порядку/безпорядку, - є надзвичайно актуальною та нагальною проблемою.

Анексія Криму, зовнішня агресія РФ в діяльності міжурядових міжнародних організацій щодо українського питання поставили на перше місце питання безпекового та політичного характеру. Разом з тим, саме в цих питаннях міжурядові організації виявили хиби в ухваленні своєчасних та адекватних рішень для розв'язання кризових ситуацій, адже їх автономія має відносний характер через неможливість прийняття рішень без участі відповідних держав. Прикладом цього може служити Рада Безпеки ООН, дії якої виявились практично заблокованими РФ, що звело нанівець усі спроби припинити російську агресію. Власне кажучи, саме визнання факту російської агресії з боку міжнародної спільноти коштувало для України неабияких

дипломатичних зусиль. У січні 2015 р. Верховна Рада України звернулася до міжнародних організацій та національних парламентів держав світу з прохання визнати Росію державою агресором [11]. Незважаючи на очевидність факту агресії та її ескалації, більшості державам світу або їх політичними силами, вигідно закривати очі на зовнішнє втручання, кваліфікуючи конфлікт на Донбасі як громадянську війну, уникаючи тим самим можливої конфронтації з Росією і визнаючи за неї в такий спосіб «право сили». Так, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 68/262 від 27 березня 2014 р. визнала незаконність референдуму в Криму щодо приєднання до Росії, однак не містила жодного положення, яке б вказувало на анексію півострова чи називала діяння Росії актом агресії. І хоч історія не знає умовних способів, але майже очевидно, що адекватна реакція міжнародної спільноти на факт явної агресії/анексії Криму змогла б унеможливити військову агресію Росії на Сході України. Влітку 2014 р. українські війська могли б в короткий термін розв'язати конфлікт на Донбасі з мінімальними втратами з обох боків, однак військова інтервенція Росії врятувала їх маріонеткові антиурядові сили, дозволивши їм закріпитися на захоплених територіях, забезпечила військовим, політичним та фінансовим шляхом створення на них квазіреспублік [8].

Неодноразові скликання засідань Ради безпеки ООН щодо подій на сході України закінчувались безрезультатно через блокуючий голос РФ, яка в якості постійного члена Ради безпеки має право вето на ухвалення будь-яких рішень. І мабуть тільки загибель 298 пасажирів малайзійського Боїнгу МН17, більшість з яких були громадянами Нідерландів, Австралії та Великої Британії, примусила Захід усвідомити не тільки російську причетність до збройного конфлікту в Україні, але й неможливість залишатися осторонь вже через небезпеку для себе. Виключення Росії з G8, санкції США, ЄС та їх союзників продемонстрували і демонструють жорсткіші позиції. Тим не менш, Резолюція Ради Безпеки ООН 2202 (2015 р.), схвалюючи Мінські угоди, визначила Україну та ОРДЛО як сторони конфлікту. Першими ж багатосторонніми документами, де системно було відображено роль Росії у військовому конфлікті на Сході України стали:

- Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи «Політичні наслідки російської агресії в Україні» 2132 (2016),
- звіт Марієлли Бекк «Засоби правового захисту у випадку порушень прав людини на українських територіях, непідконтрольних українській владі», схвалений 12 жовтня 2016 р., в якому зокрема зазначається, що військова інтервенція російських військ у Східну Україну порушує міжнародне право; «ДНР» та «ЛНР» створені, підтримуються та ефективно контролюються Росією, не володіють жодною легітимністю відповідно до українського законодавства чи міжнародного права тощо;
- доповідь офісу прокурора Міжнародного кримінального суду за 2016 р., в якій ситуація на Донбасі кваліфікується як поєднання неміжнародного та міжнародного збройного конфлікту на одній і тій самій території [8].
- Рішення Міжнародного суду ООН з питання про тимчасові заходи, пов'язані з порушенням Росією двох міжнародних конвенцій (Конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації і Конвенції про боротьбу з

фінансуванням тероризму) (2017). Міжнародний суд ООН, проголошуючи, що очікує з боку Росії та України виконання Мінських домовленостей, де-факто визнає сторонами Мінських домовленостей Україну та Росію, відповідальних за їх виконання. В такий спосіб Суд поставив нарешті крапку в питанні, чи є Росія стороною Мінських домовленостей, яка до того цей факт відкидала, проголошуючи, що це угода виключно між українським урядом з одного боку, і «ДНР-ЛНР» - з другого [6];

– і, наразі, 1 квітня 2017 року пролунала новина щодо ухвалення Конгресом Європейської народної партії резолюції із закликом до країн-членів ЄС розробити довгостроковий план, що включатиме в себе негайну військову, гуманітарну й економічну підтримку, просування демократичних реформ та сприяння довгостроковій зовнішній політиці України з європейської та євроатлантичної інтеграції. У резолюції також засуджено тривалу агресію Росії проти України, висловлено повагу до незалежності, суверенітету і територіальної цілісності української держави, а також схвалено продовження економічних санкцій ЄС проти Росії до повного виконання Мінських угод Emergency [1].

Потрібно було три роки війни, величезна кількість загиблих та поранених, масштабні руйнування, біженці, щоб міжнародна спільнота в особі міжнародних організацій врешті решт визнали причетність агресора до агресії. Разом з тим, певні зрушення в цьому аспекті дають можливість Президенту України наполягати на розгляді питання про розміщення на Донбасі міжнародного миротворчого контингенту під егідою ООН.

Більш-менш солідарними міжнародні організації виявились у наданні економічної, фінансової та гуманітарної допомоги Україні, яка напяму не вимагала від них визнання Росії стороною конфлікту, пошук коштів на відновлення інфраструктури та економіки обґрунтовувалось загальним «постраждалим внаслідок бойових дій». Ще у вересні 2014 року ООН, Світовий банк і ЄС створили спільну місію з метою оцінки короткострокових і середньострокових потреб у відбудові звільнених територій Донбасу [7].

Програма розвитку ООН, яка здійснювала свою діяльність в Україні протягом десяти років, змогла швидко зреагувати в умовах конфлікту, в першу чергу, налагодив надання гуманітарної допомоги, поступово переходячи до акцій середньострокового планування. З лютого 2016 р. ПРООН відкрила нову програму допомоги незахищеним верствам населення. Фінансування допомоги здійснює Церква Ісуса Христа Святих останніх днів. Загальний бюджет проекту склав 1,2 млн. доларів США. Проектом було передбачено надання гуманітарної допомоги в першу чергу особам, які проживають в соціальних закладах на територіях, непідконтрольних Україні. Також, гуманітарна допомога надавалась найбільш уразливим категоріям населення: особам з обмеженими можливостями, матерям-одиначкам, багатодітним родинам. Ще одним напрямом ПРООН стало залучення висококваліфікованих керівників до міських та обласних підрозділів влади. Проект, що фінансується Швейцарією та Швецією, мав бюджет 8 млн. євро для доплат спеціалістам-управлінцям, які б приїздили до Донецької області працювати з інших регіонів. Крім того ПРООН

планували забезпечити обласні та міські ради комп'ютерним та програмним забезпеченням, меблями, офісним обладнанням, провести ремонт приміщень. Усього ж з 2014 по 2016 рік ПРООН забезпечила допомогу Україні на суму 101 млн. доларів, з цієї суми на Донбас виділено 22 млн. [3]. Велике значення під час конфлікту має співпраця України з НАТО, Північноатлантичний альянс виконує свої зобов'язання як партнер України. Дії Альянсу, спрямовані на посилення оборони території країн-членів з Центральної Європи та Балтії, відіграють відповідну роль стримування агресора, запобігаючи подальшим діям Росії з ескалації конфлікту. На Варшавському саміті Єнс Столтенберг підтвердив підтримку Україні, заявивши, що члени альянсу «не визнають незаконну та протиправну анексію Криму Росією, засуджують дестабілізацію Росією Східної України, закликають Москву припинити свою політичну, військову та фінансову підтримку сепаратистів» [9]. Разом з тим Україна не може розраховувати на допомогу НАТО в питаннях оборони своєї території, адже вона не є членом Альянсу. На Україну не поширюється дія статті V Вашингтонського договору, на якій тримається система колективної безпеки Альянсу і яка передбачає, що напад на будь-яку країну – члена Альянсу вважатиметься нападом на всіх, а отже, кожна з країн-членів зобов'язана надати допомогу стороні або сторонам, які зазнали нападу, у т.ч. із застосуванням збройної сили.

У такий спосіб у контексті багатосторонніх зусиль, спрямованих на політичне врегулювання конфлікту на Сході України, єдиною міждержавною організацією з загальним членством, яка включає Україну, Росію та всі країни - учасниці женецького, нормандського та берлінського переговорних форматів залишається ОБСЄ. Саме на неї поклалися сподівання у врегулюванні військового конфлікту, але оскільки рішення в Постійній Раді ОБСЄ ухвалюються консенсусом, а Росія майже відкрито демонструє політику ігнорування, протидії та знецінення цієї структури, важко розраховувати на дієвий потенціал ОБСЄ у врегулюванні конфлікту на Донбасі. Та й сумний досвід участі ОБСЄ у заморожуванні інших конфліктів на пострадянському просторі (Абхазія, Придністров'я) не надає зайвого оптимізму. Разом з тим, в контексті інтернаціоналізації процесу врегулювання збройного конфлікту на Сході України ОБСЄ певним чином намагається виконати свої функції. У березні 2014 року Постійна Рада ОБСЄ на підставі запиту українського уряду ухвалила рішення про створення Спеціальної моніторингової місії (СММ) в Україні, мандат якої поширюється на всю територію держави для взаємодії місії з органами влади всіх рівнів, представниками громадянського суспільства, етнічними та релігійними групами, місцевими громадами з метою підтримання діалогу та зменшення напруження в країні. Завданнями СММ, яка спочатку нараховувала 100 неозброєних цивільних спостерігачів, було проведення моніторингу та підготовка звітів про ситуацію за дотриманням прав людини і гуманітарної ситуації на усій території України. З весни 2014 р. її основним пріоритетом стали події на Сході України. Влітку 2014 р., після загострення конфлікту, чисельність СММ було збільшено до 500 осіб, а мандат подовжено до 31 березня 2016 р. 18 лютого 2016, а потім в середині березня 2017 р. – ще на

рік до 31 березня 2018 р. з річним бюджетом 105,5 млн. євро [2]. Сам факт того, що місія тричі пролонгує свої повноваження свідчить про невтішні результати її роботи, спричинені як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками.

Головною метою роботи СММ є збір інформації, встановлення фактів та звітність про ситуацію з безпекою по усій Україні. До повноважень СММ не входить підведення висновків або здійснення будь-яких розслідувань. Спілкуючись з різноманітними громадськими групами, зокрема представниками влади усіх рівнів, громадянського суспільства, етнічних та релігійних груп і місцевих громад, організація щоденно збирає інформацію та публікує щоденні звіти, доступні на офіційному сайті ОБСЄ. Свого часу Президент України пропонував варіант розміщення поліцейської місії ОБСЄ, яка б гарантувала припинення вогню та змогла б забезпечити безпеку проведення місцевих виборів. Однак, Кремль, блюзнірські проголошуючи згоду на підсилення кількості представників ОБСЄ на лінії зіткнення, зокрема озброєних, цю пропозицію постійно блокує. Наявність в місії великої кількості громадян Росії (за думками деяких експертів – офіцерів ФСБ РФ) робить безпристрасність моніторингу досить сумнівною, їй закидають в кращому випадку імітацію діяльності, в гіршому – шпигунство [13]. Невисокий авторитет серед місцевого населення члени місії заслужили плітками про величезні зарплатні (500 євро на день), бездіяльність, вільну поведінку, навіть пияцтво. Отже, розв'язання військового конфлікту на Сході України для ОБСЄ є справжнім викликом у збереженні свого статусу організації, відповідальної за мир та безпеку в Європі, а відтак – нагальною потребою у реформуванні організації для ефективного виконання своїх безпосередніх функцій. Разом з тим, для України залишається важливою діяльність СММ ОБСЄ в контексті донесення до світової спільноти правдивої інформації про війну на Сході України.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що роль міжнародних організацій, зокрема урядових, на сучасному етапі поки що істотно не вплинула на політику РФ, політичне розв'язання військового конфлікту на Сході України, їх діяльність полягала переважно у намаганні подолати його гуманітарні наслідки.

Список використаної літератури

1. Resolution adopted at the EPP Congress, St. Julian's (Malta), 29 – 30 March 2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://malta2017.epp.eu/wp-content/uploads/2017/03/EPP-Emergency-Resolution-Nr.-41.pdf>.
2. Александр Хуг: Обострение, как в Авдеевке, может произойти в любой момент [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://apostrophe.ua/article/society/accidents/2017-03-28/aleksandr-hug-obostrenie-kak-v-avdeevke-mojet-proizoyti-v-lyuboy-moment/11148>.
3. Донбасс получит поддержку от ПРООН [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kramatorskpost.com/2016/10/19/%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B1%D0%B0%D1%81%D1%81-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%83%D1%87%D0%B8%D1%82-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B>

A%D1%83-%D0%BE%D1%82-
%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BE%D0%BD/.

4. Єдиний державний реєстр міжнародних організацій, членом яких є Україна станом на 01.01.2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register>.
5. Каракуц А. Україна в ОБСЄ – від врегулювання конфлікту на Донбасі до розвитку демократії. Доповідь старшого наукового співробітника відділу з проблем зовнішньої політики та міжнародної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень при президенті України [Електронний ресурс] / А. Каракуц. – Режим доступу: - http://www.niss.gov.ua/public/File/2016_table/03-06-karakuts.pdf.
6. Міжнародний суд ООН частково задовольнив прохання України ввести тимчасові міри проти Росії [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.yurfact.com.ua/fakty/mizhnarodnyi-sud-oon-chastkovo-zadovolnyv-prokhannia-ukrainy-vvesty-tymchasovi-miry-protu-rosii>.
7. Місія Світового Банку, ООН та ЄС завершила тижневу роботу з вивчення оцінки потреб у відновленні Донбасу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://old.minregion.gov.ua/news/misiya-svitovogo-banku-oon-ta-es-zavershila-tizhnevu-robotu-z-vivchennya-ocinki-potreb-u-vidnovlenni-donbasu-519485/?print=1>.
8. Моделі і ціна врегулювання конфлікту на Донбасі: міжнародний досвід та українські реалії [Електронний ресурс] / В. Філіпчук, А.Октисюк, В.Поворозник, Є. Ярошенко; Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). - Режим доступу: <http://fmd.kh.ua/wp-content/uploads/2017/02/donetsk3.pdf>.
9. НАТО надає допомогу Україні та підтримує її в конфлікті з Росією [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrainian.voanews.com/a/nato-ukraine/3410726.html>
10. Парахонський Б.О. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища : аналіт. доп. / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська. – К. : НІСД, 2015. – 100 с. – С.3.
11. Постанова Верховної Ради України № 129-VIII «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором» від 27.01.2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/129-19#n9>.
12. Толстов С. Діяльність міжнародних організацій в Україні: загальні тенденції та орієнтири [Електронний ресурс] / С.Толстов // Віче. – 2015. - № 4. - Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4590/>.
13. Эксперты: возможности международных организаций на Донбассе ограничены [Електронний ресурс] // Лабиринты войны. Ситуация на Донбассе и в Крыму. - Режим доступу: <http://war.intsecurity.org/2016/04/%D1%8D%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0>

%B5%D1%80%D1%82%D1%8B-
 %D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%
 BE%D1%81%D1%82%D0%B8-
 %D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%8
 0%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D1%85/.

УДК 327.8(430:477)(043)

Верютіна Д.

ДІЯЛЬНІСТЬ НІМЕЧЧИНИ В ОБСЄ В РАМКАХ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

ОБСЄ (Організація безпеки та співробітництва в Європі, до 1995 року – НБСЄ) – міжнародна організація, утворена у 1975 році підписанням Гельсінського заключного акту, що став платформою для спільного діалогу та співпраці в умовах «холодної війни». Німеччина визначає організацію як невід’ємну частину європейської системи безпеки: «Для нас, німців, діалог Гельсінкі нерозривно пов’язаний з діалогом за круглим столом в Берліні і мирним возз’єднанням двох німецьких держав» – наголосив влітку 2015 року, у 40 річницю Гельсінського заключного акту, тодішній міністр закордонних справ Франк-Вальтер Штайнмаєр [3].

Німеччина проводить активну політику, спрямовану на зміцнення ОБСЄ та захист цінностей та принципів, які вона відстоює. Країна двічі головує в організації - в 1991 та 2016 році. Німецькі політики діяли на чолі різних структур ОБСЄ, наприклад Вільгельм Хьоінк як Генеральний секретар ОБСЄ (1993-1996), Фраймут Дуве, як перший представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ (1998-2003), Майкл Георг Лінк - нинішній директор Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) [3].

Федеративна Республіка Німеччина є однією з найбільших країн за фінансуванням та наданням персоналу, забезпечуючи трохи менше 11% від бюджету ОБСЄ, що робить її другим за величиною донором після США. Німецький уряд також надає істотну підтримку у вигляді додаткових добровільних внесків на проекти в усьому регіоні діяльності ОБСЄ. Так, в 2016 році 5,5 млн. євро були задіяні у 86 проектах. Близько 70 німецьких експертів задіяні у майже всіх польових місіях та інститутах ОБСЄ [3].

З початком суспільно-політичної кризи та подій на сході України на прохання ОБСЄ та уряду України і спільного рішення всіх 57 держав-учасниць ОБСЄ 21 березня 2014 року була розгорнута Спеціальна Моніторингова Місія ОБСЄ в Україні (СММ). СММ є неозброєною цивільною місією, основними завданнями якої є спостереження та неупереджена і об’єктивна звітність про ситуацію в Україні, а також сприяння діалогу між усіма сторонами кризи [4]. На сьогодні в Україні налічується близько 700 спостерігачів з більш ніж 40 країн-учасниць ОБСЄ. СММ представлена головним офісом у Києві та центрах спостереження у Івано-Франківську, Львові та Чернівцях, а також в